Even vooraf

Die ogen van jou, die moet je toch eens laten nakijken. Ja, je denkt vast dat er niks mis mee is. Maar echt lekker doen ze het niet. Bedenk maar eens welke kleur de bloemen hebben die aan het balkon van de buren hangen. Of hoeveel takken de perenboom in het park heeft. Waar er onkruid groeit in de fietsenstalling dan? Gek hè: je bent er al duizend keer langsgelopen, en toch zie je het niet.
Deze kwaal heeft zelfs een naam gekregen. *Plantenblindheid* wordt het genoemd.

Oké, het is niet allemaal de schuld van je ogen. Als je was gevraagd wat de kleur is van je goudvis of hoeveel poten de hond van de buren heeft, hadden ze het sowieso gezien. Want dat zijn dieren. En die kreeg je er al ingestampt toen je nog lag te brabbelen in je luier. De koe doet boe. Het eendje doet kwak. Maar wat doet de beuk, bamboe of boomwurger? Niemand die het vertelt.
En zo vergeet je bijna dat ze bestaan, die planten. Terwijl dieren worden bewonderd als de hoofdrolspelers van de natuur, zien we planten enkel als de duffe decorstukken. Je breekt die saaie stengels zonder na te denken in tweeën om je frisbee uit de sloot te hengelen of hondenstront tussen je schoenzool vandaan te peuteren.

Vandaar dit boek.
Een boek over planten, ja.
Ho, niet meteen dichtdoen!
Dieren spelen in dit boek een net zo grote rol.

Eigenlijk slaat een plantenboek zonder dieren, of een dierenboek zonder planten, he-le-maal nergens op. Dat is alsof je naar een voetbalwedstrijd zou kijken waarbij ze een van de twee partijen hebben uitgegumd. Alsof je naar een concert gaat waar het halve orkest geen microfoon heeft gekregen. Van het Amazonewoud tot je achtertuin: het leven van planten en dieren is overal met elkaar vervlochten.
Soms delen ze alleen toevallig hetzelfde leefgebied. Maar meestal hebben ze elkaar hard nodig. Als maaltijd natuurlijk. Maar ook als oppas, flatgebouw, telefoonlijn, apotheker, bodyguard of flitsbezorger. En die samenwerking of strijd is vaak toffer dan het lijkt. Dan ontdek je ineens dat er bomen bestaan die een leger zombiemieren aansturen. En vogels en planten die samen fikkie stoken. En vegetarische piranha's, boksende bloemen, zwevende salamanders, ga zo maar door.

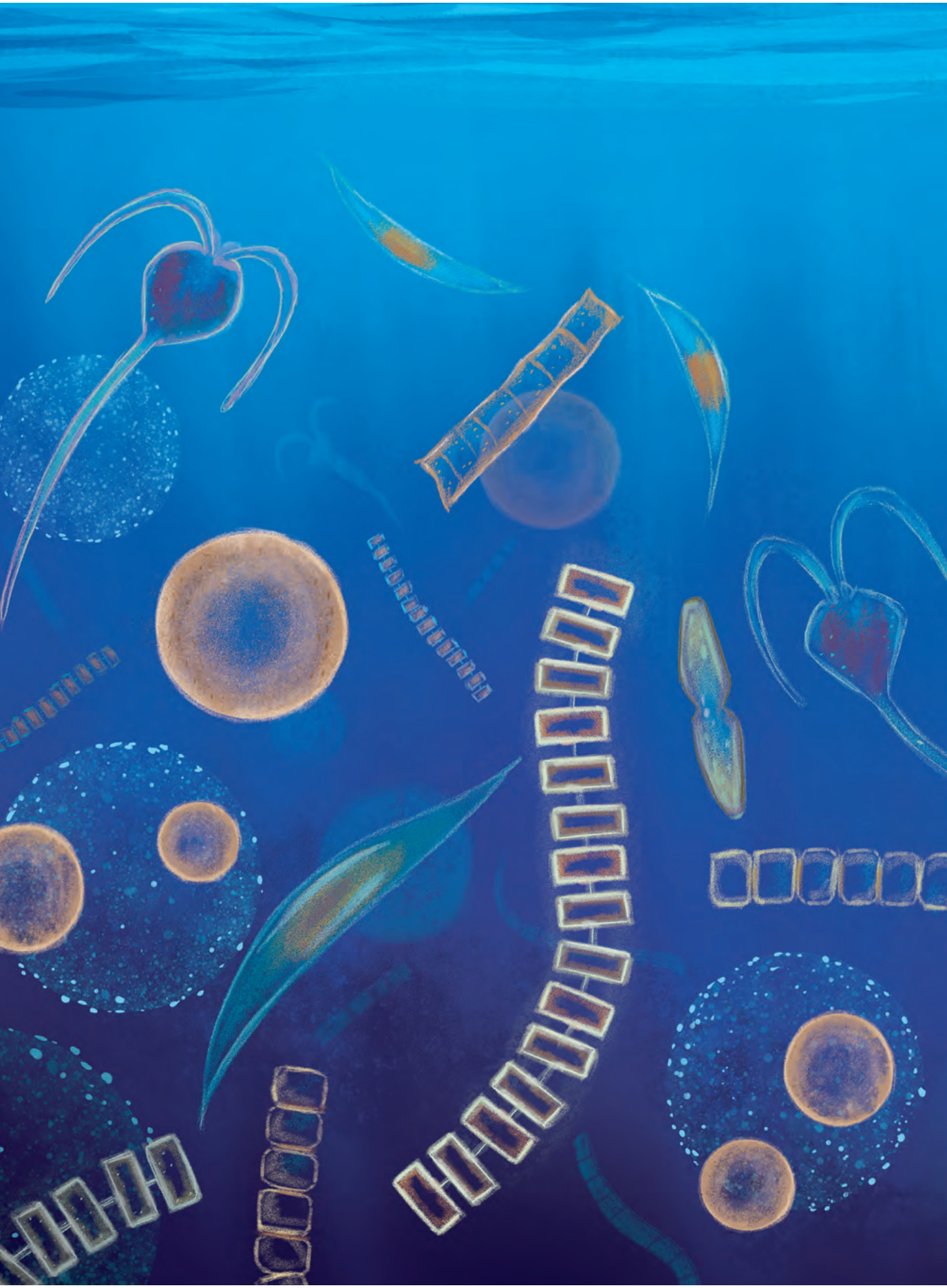
Daar draait het dus om in dit boek: dieren en planten die niet met en niet zonder elkaar kunnen. Want hoe verschillend ze ook lijken, ze hebben – als je goed kijkt – nog veel meer gemeen. Beide liegen en bedriegen, flirten en verleiden, jagen, ruziën, zorgen en voelen. Ze kunnen zelfs praten met elkaar – alleen niet met woorden, maar met geuren en kleuren.

Ontdek het zelf maar. Vanaf de volgende bladzijdes maak je kennis met steeds een ander plant-dier-duo. En daarna zoomen we telkens nog wat uit. Omdat al die relaties en ruzies ook alles vertellen over de natuur als geheel. Je loopt daarna alleen nooit meer hetzelfde door het park of de fietsenstalling. Omdat ze het ineens wel zien, die ogen van jou.

EERST NETJES VOORSTELLEN

Over de verschillen en overeenkomsten tussen planten en dieren.

De meeste planten en dieren lijken in de verste verte niet op elkaar. Toch is het helemaal niet zo makkelijk om het verschil aan te wijzen. Zo bestaan er ook dieren zonder een hart en zonder hersenen die aan de bodem zijn vastgegroeid. En je hebt planten die zich juist losrukken uit de grond en mijlenver op reis gaan. Voor we gaan inzoomen op al die verschillende relaties tussen planten en dieren is het dus goed om eerst één ding helder te hebben: wat maakt een plant een plant en een dier een dier?

De algen & de vinvis

Je ziet ze niet.
Niet als ze dwars door je zwembroek drijven.
Niet als ze slalommen om je tenen.
Zelfs niet als je met een duikbril op je snuit een keertje kopje-onder gaat.

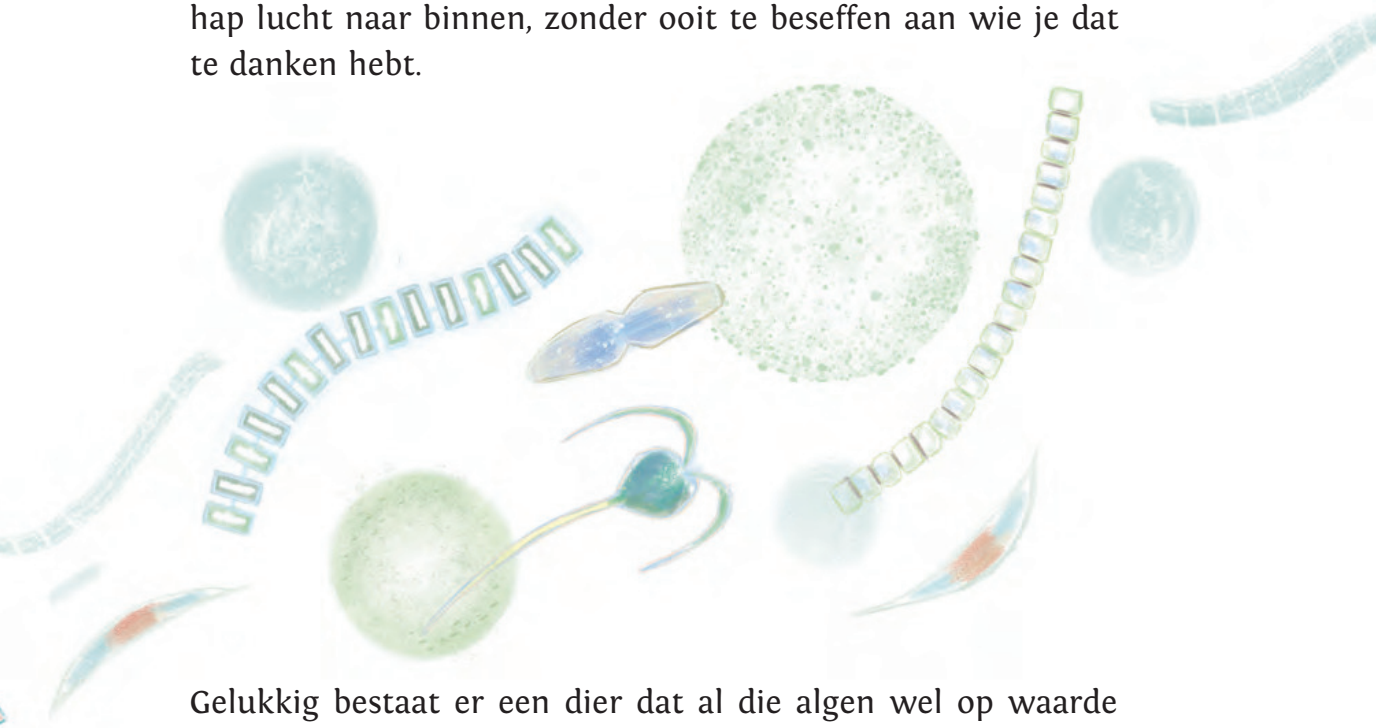
De belangrijkste planten op aarde laten zich pas zien als je een microscoop meeneemt naar het strand. Dan blijkt de zee ineens een feestje. Elke spetter vol met spikkels. Duizend piepkleine plantjes in iedere druppel die je bekijkt.
Ze lijken op werpsterren en waaierstaarten. Kurkentrekkers en kraaienpoten. Sneeuwvlokken, sperziebonen en satéspiesjes. Algen worden ze genoemd. Niet groot, maar wel machtig. Sterker nog: zonder die kletsnatte confetti waren wij er nooit geweest.

Kijk, er was een tijd dat alles wat leefde zo klein was als zij. Onze aarde was nog jong, op land kon nog niks leven. Er waren geen planten. Er waren geen dieren. Alleen een zooitje bacteriën, wonend in zee. Totdat het een paar van die ukkies lukte om alg te worden: de eerste plantjes ooit. Nee, ze maakten nog geen steel, wortels of blaadjes. Maar ze vulden hun lijfjes wel met kleine wonderkorrels die bladgroen heten. En daarmee begonnen ze vanzelf naar lucht te happen.
Adem in: koolzuurgas...
Adem uit: zuurstof...

Alleen daarom konden er lang na die vroegste plantjes in zee ook dieren ontstaan. Want dieren werken precies andersom, zie je. Die hebben zuurstof nodig om te leven, maar ademen dat koolzuurgas juist uit.
De eerste dieren waren al net zulke onderdeurtjes als algen. Maar de algen bleven zoveel zuurstof hun lijf uit persen dat zulke eencellers konden samenklonteren tot grotere beesten, en er op den duur ook buiten de oceaan leven mogelijk werd.

We zouden ze eeuwig moet eren. Duizend dankjes voor elke druppel. Nog altijd krijg je ruim de helft van jouw zuurstof van die plantjes in zee. Niet dat je er ook maar een seconde bij stilstaat. Jij zuigt gewoon om de paar tellen automatisch een hap lucht naar binnen, zonder ooit te beseffen aan wie je dat te danken hebt.

Gelukkig bestaat er een dier dat al die algen wel op waarde weet te schatten. En wat voor een dier! Zo lang als een file van zeven witte haaien. Zo zwaar als 130 walrussen op een hoop. De blauwe vinvis is zijn naam.
De blauwe vinvis heeft een brein dat niet kan ademen op de automatische piloot. Hij kan wel een uur kopje-onder blijven, maar moet bewust nadenken over elke snuf lucht die hij neemt. Wanneer hij dan eindelijk weer boven water komt om in één teug 4.500 frisdrankflessen aan zuurstof door zijn twee spuitgaten naar binnen te snuiven, laat hij meteen ook een bedankje achter. Geen bonbons of een boekenbon, maar een streep van 200 liter vinvissenkak – met daarin precies de juiste meststoffen uit de diepzee die algen aan het oppervlak nodig hebben. Voor hen is zo'n strontspoor een onmisbare voedingsbron.